

Beschermd eigenaarschap voor digitale soevereiniteit

Beschermd eigenaarschap als bouwsteen
voor onze vitale digitale infrastructuur

Beschermd eigenaarschap als bouwsteen voor onze vitale digitale infrastructuur

Digitale infrastructuur is fundamenteel voor het functioneren van vrijwel alle vitale processen in onze maatschappij, van energie tot zorg, van betalen tot overheidsdiensten. Zonder digitale infrastructuur loopt onze maatschappij vast.

Voor onze digitale infrastructuur zijn we afhankelijk van leveranciers van over de hele wereld. De afhankelijkheid van Chinese leveranciers en Amerikaanse 'Big Tech' brengt steeds meer concrete risico's met zich mee: toegang tot dienstverlening kan een politiek drukmiddel worden, spionage en ongewenste toegang tot persoonsgegevens.

Om deze risico's te verkleinen streven steeds meer overheden en bedrijven naar digitale soevereiniteit en autonomie. Dat betekent samenwerken met leveranciers uit Nederland en andere landen binnen de EU. Om minder afhankelijk te worden van Amerikaanse leveranciers, stapte de Gemeente Amsterdam recent over op de Nederlandse clouddienstverlener Solvinity (tevens leverancier van DigiD en andere overheidsdiensten). Een maand later werd bekend dat een Amerikaans bedrijf Solvinity wil overnemen. Hetzelfde gebeurde kort daarvoor met Zivver, een dienstverlener voor beveiligde e-mail die vanwege de Nederlandse oorsprong door verschillende overheidsinstellingen gecontracteerd was. Het roept de vraag op wat de waarde is van Europese en Nederlandse alternatieven als het eigenaarschap van deze bedrijven niet beschermd is.

Er is een concrete oplossing. Bedrijven kunnen kiezen voor beschermd eigenaarschap¹. Dat betekent dat een bedrijf beschermd is tegen ongewenste overnames en stevig geworteld is in het land van oorsprong. Klanten hebben de garantie dat een leverancier daardoor duurzaam bij kan dragen aan digitale soevereiniteit.

Door beschermd eigenaarschap expliciet mee te wegen bij aanbestedingen, kunnen overheden onze digitale infrastructuur en vitale processen beschermen. In een tijd van geopolitieke onzekerheid is dat geen overbodige luxe, maar noodzaak.

Beschermd eigenaarschap vergt geen nieuwe wetgeving of overheidsrol binnen bedrijven. Met steward-ownership kunnen bedrijven zelf kiezen voor beschermd eigenaarschap. En een criterium voor beschermd eigenaarschap is direct toepasbaar binnen het bestaande aanbestedingsrecht.

¹ De term 'beschermd eigenaarschap' is ontleend aan een recente publicatie van Rijksambtenaren, waarin zij beargumenteren dat beschermd eigenaarschap meegewogen kan worden als selectiecriteria bij aanbestedingen voor vitale digitale infrastructuur: <https://ibestuur.nl/markt-en-overheid/digitale-infrastructuur/code-van-verantwoordelijk-marktgedrag>, januari 2026

Onaangenaam verrast

In mei 2025 bundelde een aantal Nederlandse IT-bedrijven hun krachten en waarschuwde: “Het is niet langer ondenkbaar dat toegang tot clouddiensten wordt ingezet als geopolitiek drukmiddel².” De bedrijven pleitten daarom voor inkoop bij Nederlandse en Europese dienstverleners.

Een maand later werd Zivver (leverancier van beveiligde e-mail) overgenomen door het Amerikaanse Kiteworks³ en in november 2025 kondigde het Amerikaanse Kyndryl aan Solvinity (leverancier van onder andere DigiD, MijnOverheid en DigiPoort) te willen overnemen⁴. Beide bedrijven zijn veelvuldig gecontracteerd door overheidsinstellingen, juist vanwege hun Nederlandse oorsprong. De gemeente Amsterdam toonde zich “onaangenaam verrast” door de overname van Solvinity en uitte zorgen over de impact op de digitale autonomie⁵.

Nederlandse overheden streven naar meer digitale autonomie. De Nederlandse Digitaliseringsstrategie⁶ en het nieuwe ABRO-kader⁷ voor beveiliging bij overheidsopdrachten hebben aandacht voor soevereiniteit, open standaarden en vermindering van afhankelijkheden. Er is echter nog een gedeelte blinde vlek: het eigenaarschap van bedrijven die onze vitale digitale infrastructuur leveren.

Waarom eigenaarschap doorslaggevend is

Stel, een gemeente selecteert voor de opslag van haar data een betrouwbare Nederlandse IT-dienstverlener. De contracten zijn waterdicht, de certificeringen kloppen, de data blijft in Nederland. Alles op orde, zou je zeggen. De realiteit is echter dat het bedrijf overgenomen kan worden en in handen kan vallen van een eigenaar buiten de EU. Dat brengt risico's met zich mee. Toegang tot dienstverlening kan een politiek drukmiddel worden en een niet-Europese overheid kan mogelijk toegang eisen tot data van Nederlandse burgers en organisaties.

Deze risico's zijn zeker niet theoretisch. In 2025 blokkeerde Microsoft de toegang tot het e-mailaccount van hoofdaanklager Karim Khan na Amerikaanse sancties tegen het Internationaal Strafhof, waardoor belangrijke

² Position paper - Strategische digitale autonomie en het Rijksbreed cloudbeleid: <https://dutchcloudcommunity.nl/nieuws/position-paper-strategische-digitale-autonomie-en-het-rijksbreed-cloudbeleid/>, mei 2025

³ <https://www.zivver.com/nl/blog/persbericht-zivver-sluit-zich-aan-bij-kiteworks>, juni 2025

⁴ <https://www.solvinity.com/nl/nieuws/statement-voorgenomen-overname-door-kyndryl/>, november 2025

⁵ <https://www.rtl.nl/nieuws/economie/artikel/5538468/zorgen-bij-ministerie-en-gemeente-amsterdam-over-amerikaanse>, november 2025

⁶ De Nederlandse Digitaliseringsstrategie: <https://open.overheid.nl/documenten/51bf0136-69cc-4d37-90c9-64d7ed3d9a5c/file>, juni 2025

⁷ Kaderbesluit ABRO Rijksdienst: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0051910/2026-01-01>, januari 2026

communicatie ernstig werd belemmerd⁸. Staatssecretaris Van Marum bevestigde ten aanzien van de voorgenomen overname van Solvinity dat de VS “in voorkomend geval toegang krijgen tot de gegevens die door Solvinity in opdracht van de Staat worden verwerkt⁹.” Zodra een bedrijf in Amerikaanse handen komt, valt het onder de Amerikaanse CLOUD Act, waardoor het verplicht kan zijn om gegevens over te dragen aan de VS, zelfs als die gegevens zich buiten de VS bevinden.

Niet elk onderdeel van onze digitale wereld vergt dezelfde mate van bescherming. Voor niet-kritieke diensten kan een contractuele borging met goede exit-clausules en dataportabiliteit mogelijk volstaan¹⁰. Voor vitale infrastructuur (de digitale functies waarvan uitval directe maatschappelijke ontwrichting kan veroorzaken) en het beheer van gevoelige informatie is beschermd eigenaarschap echter van essentieel belang. Zonder beschermd eigenaarschap is soevereiniteit van tijdelijke aard en afhankelijk van de volgende eigenaar. Dat is een onacceptabel risico, maar vandaag de dag wel de norm¹¹.

Door het beschermen van eigenaarschap blijft een bedrijf stevig verankerd en ingebed in de samenleving. Hierdoor kunnen publieke waarden en afspraken voor de lange termijn geborgd worden. Bedrijven met beschermd eigenaarschap kunnen bovendien duurzaam bijdragen aan lokale werkgelegenheid, innovatie en waardecreatie¹².

⁸ Over de sancties werd uitgebreid bericht in de media:

<https://www.aljazeera.com/news/2025/2/7/trump-sanctions-international-criminal-court-over-its-us-israel-probes>, februari 2025

⁹ Antwoord op vragen van het lid Kathmann over de Amerikaanse overname van het Nederlandse cloudbedrijf Solvinity:

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2025Z19784&did=2025D52688>, december 2025

¹⁰ Die afweging kan beleid proportioneel én uitvoerbaar maken. Zie bijvoorbeeld Verordening (EU) 2023/2854 (Data Act), art. 23-30 over contractuele waarborgen en dataportabiliteit.

¹¹ Het Cloud Sovereignty Framework van de Europese Commissie hanteert 5 niveaus van digitale soevereiniteit. Bij het hoogste niveau (‘volledige digitale soevereiniteit’) dient sprake te zijn van Europese controle, waaronder eigendom. Als eigendom echter niet beschermd is, kan een overname (zoals bij Solvinity) het hoogste niveau van soevereiniteit eenvoudig ondermijnen.

¹² Bedrijven met beschermd eigenaarschap die het steward-ownership model toepassen zijn duurzamer (D. Schroeder en S. Thomsen, *Foundation ownership and sustainability*, Journal of Corporate Finance, Volume 91, 2025), bieden meer werkzekerheid (J. Kuhn en S. Thomsen, *The Demography of Danish Foundation-Owned Companies*, Copenhagen Business School, 2014), dragen bij aan het tegengaan van ongelijkheid (S. Thomsen et al, *Enterprise Foundations and Inequality*, 2024) en investeren meer in onderzoek, ontwikkeling en innovatie (S. Thomsen et al, *Industrial Foundations as Long-Term Owners*, Wiley, 2018). Steward-owned bedrijven dragen daarmee bij aan de doelstellingen die Mario Draghi (*The Future of European Competitiveness*, 2024) en Peter Wennink (*Onbenutte Kansen*, 2024) stellen: meer langetermijninvesteringen in innovatie die duurzaam bijdragen aan economische en maatschappelijke ontwikkeling.

Beschermd eigenaarschap met steward-ownership

Het vormgeven van beschermd eigenaarschap kan vandaag de dag al met steward-ownership - zonder nieuwe wetgeving of een aandeelhoudersrol voor overheden af te dwingen. Steward-ownership wordt wereldwijd toegepast om eigenaarschap te beschermen, onder andere door digitale dienstverleners die privacy en onafhankelijkheid hoog in het vaandel hebben staan.

Berichtendienst Signal, zoekmachine Ecosia en mailprovider Proton zijn allemaal steward-owned. Bij steward-ownership is een beheerstichting enig of controlerend aandeelhouder¹³. De beheerstichting vervult de rol van aandeelhouder met een lange termijnperspectief en verkoop van aandelen valt buiten de doelstelling. Daarmee is de onderneming structureel beschermd tegen ongewenste overnames.

In Denemarken is steward-ownership gemeengoed. Het model wordt toegepast door allerlei bedrijven, van startups tot beursgenoteerde multinationals. Marktleiders als speelgoedmerk Lego, dakramenfabrikant Velux en rederij Maersk zijn steward-owned en daardoor is Deens eigenaarschap van deze bedrijven beschermd. Steward-owned bedrijven zijn uitzonderlijk weerbaar, stellen hun missie centraal en hebben een focus op lange termijn doelstellingen¹⁴. Nederland kent momenteel meer dan 150 steward-owned bedrijven, waaronder verscheidene digitale dienstverleners¹⁵.

Steward-ownership is in Denemarken gemeengoed dankzij een speciale rechtsvorm. De Nederlandse overheid werkt sinds kort ook aan een rechtsvorm voor steward-ownership: de rentmeestervennootschap (RV). De RV wordt een variant op de besloten vennootschap (BV). Voor ondernemingen die als BV opereren wordt het daarmee heel eenvoudig om voor het model te kiezen. Aan klanten biedt de rechtsvorm direct duidelijkheid dat bij een bedrijf sprake is van beschermd eigenaarschap. Maar ook zonder deze rechtsvorm is het voor bedrijven goed mogelijk om voor beschermd eigenaarschap te kiezen; door een beheerstichting aandeelhouder te maken, waardoor bedrijven duurzaam kunnen bijdragen aan digitale soevereiniteit.

¹³ Een beheerstichting beheert alle of een controlerende meerderheid van de aandelen met zeggenschap in een steward-owned vennootschap. Het bestuur van deze stichting worden de 'stewards' van de vennootschap genoemd. De stewards zijn niet gedreven door financieel gewin en hebben dezelfde statutaire verplichting als bestuurders en commissarissen: bij besluitvorming het belang van de vennootschap vooropstellen.

¹⁴ Steward-owned bedrijven hebben meer focus op lange termijn doelstellingen (Thomsen et al, *Industrial Foundations as Long-Term Owners*, Wiley, 2018) en zijn uitzonderlijk weerbaar (S. Thomsen, *Foundation Ownership and Firm Performance*, in: *Corporate Governance in Contention*, Oxford University Press, 2018, p. 66-85; C. Børsting et al, *The Performance of Danish Foundation-Owned Companies*, 2014).

¹⁵ Een overzicht van steward-owned bedrijven in Nederland: <https://wearestewards.nl/bedrijven/>.

Wat kan de overheid doen?

De overheid is aan zet om regie te nemen en beschermd eigenaarschap tot een norm te maken.

We doen drie aanbevelingen aan de overheid:

1. **Strategie en beleid:** Maak beschermd eigenaarschap onderdeel van strategie en beleid op het gebied van digitale soevereiniteit en autonomie, waaronder de Nederlandse Digitaliseringsstrategie. Bepaal voor welke onderdelen van onze digitale infrastructuur beschermd eigenaarschap relevant is.
2. **Aanbesteding:** Maak beschermd eigenaarschap een verplicht criterium bij aanbestedingen van vitale digitale infrastructuur.
3. **Faciliteren:** Versnel de uitwerking van de rentmeesterverenootschap, zodat ondernemers eenvoudig voor beschermd eigenaarschap kunnen kiezen en klanten kunnen herkennen welke leveranciers het model toepassen.

Toetsing bij aanbesteding

Bij aanbestedingen kunnen potentiële leveranciers op de volgende aspecten beoordeeld worden om te toetsen of sprake is van beschermd eigenaarschap:

1. **Beperkte overdraagbaarheid:** Gelden beperkingen ten aanzien van de overdraagbaarheid van een controlerende meerderheid van de (aandelen met) zeggenschap?
2. **Besluitvorming:** Richtten de houders van de controlerende meerderheid van de (aandelen met) zeggenschap zich bij besluitvorming op de (maatschappelijke) doelstelling van de onderneming?
3. **Borging:** Is de beperking op overdraagbaarheid en de verplichting van de houders van de controlerende meerderheid van de (aandelen met) zeggenschap onafhankelijk geborgd?

Deze vragen passen binnen het bestaande aanbestedingsrecht en zijn direct toepasbaar.

Colofon

Dit position paper is tot stand gekomen op initiatief van en ondersteund door ondernemers, investeerders, wetenschappers en experts die zich inzetten voor een toekomstbestendige digitale infrastructuur:

Brian Garret, oprichter CrowdBuilding
Christiaan Bouwmeester, directeur InQuisitive
Daan Aerts, oprichter Wildflyer
Diana Krieger, CEO Soverin
Edmond Hilhorst, oprichter Independer en bestuurder diverse impact fondsen
Ellen Mok, co-founder De Digitale Doetank
Gijsbert Koren, directeur stichting We Are Stewards
Herman Veenstra, CEO The Sharing Group Online
Jeffrey Mangal, senior adviseur BECIS | DIOR
Jochem Feekes, directeur Adabtive
Joek Hondius, directeur REM Automatisering
Ludo Baauw, directeur Intermax
Marijn Pijnenborg, oprichter Funda en investeerder
Mark Vletter, oprichter Voys
Mart van Santen, CEO Greenhost
Martijn Jeroen van der Linden, lector New Finance, Digital Operations & Finance, De Haagse Hogeschool
Maurits Bos, partner en advocaat Benvaor
Michel van Schaik, manager Kenniscentrum Innovatie VNG
Mieke van Heesewijk, adjunct-directeur SIDN fonds
Minze Walvius, directeur Advier en initiatiefnemer Publiek Private Nutsorganisatie
Neil Smyth, oprichter Alkemio
Niels Meijssen, mede-oprichter en steward, Time to Momo en Tonify
Nina de Korte, auteur Toekomstbedrijven, spreker steward-ownership
Peter Powell, co-founder AI for Impact Collective
Reijer Passchier, hoogleraar digitalisering en de democratische rechtsstaat, Open Universiteit
Rick Pastoor, oprichter Cirrux
Ruben Timmerman, oprichter Springest en investeerder
Theo Hoogerheide, directeur H2B Consulting
Valerie Frissen, directeur SIDN fonds, hoogleraar Digitale Technologie en Sociale Verandering, Universiteit Leiden
Yousef El-Dardiry, oprichter BlockNote

Wil je je steun uitspreken voor dit position paper? Dat kan via beschermd eigenaarschap.nl.

Contact

Jochem Feekes, jochem@adabtive.nl

Gijsbert Koren, gijsbert@wearestewards.nl

